

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА В ПРОЦЕСІ ПЕРЕГОВОРІВ ПРО ВСТУП УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

HARMONIZATION OF LEGISLATION IN THE PROCESS OF NEGOTIATIONS ON UKRAINE'S ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

Пікуля Т.О., к.ю.н., доцент,
професор кафедри теоретичної юриспруденції

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Процес гармонізації законодавства є ключовим аспектом на шляху до інтеграції України в Європейський Союз. У статті досліджуються основні етапи та виклики, з якими стикається Україна під час адаптації свого законодавства до європейських стандартів у контексті переговорів про вступ до ЄС. Проаналізовано правові, економічні та соціальні аспекти гармонізації, виявлено необхідні законодавчі зміни та обговорена роль міжнародної підтримки в цьому процесі. Особлива увага приділяється потенційним вигодам та ризикам, пов'язаним з гармонізацією законодавства, а також перспективам успішної інтеграції України до Європейського Союзу. Стаття пропонує практичні рекомендації для ефективного завершення переговорів та забезпечення відповідності українського законодавства європейським стандартам.

Гармонізація законодавства України з нормами та стандартами Європейського Союзу є одним із центральних завдань у процесі підготовки до вступу в ЄС. Більшість країн-членів ЄС загалом позитивно ставляться до гармонізації українського законодавства з європейськими нормами та стандартами. Для багатьох держав важливо, щоб Україна поступово й послідовно приймала та адаптувала правові норми ЄС, що забезпечить стабільність у регіоні, посилить економічну співпрацю та зміцнить безпеку. Вони підкреслюють необхідність чіткого і поетапного процесу, в рамках якого законодавство України буде відповідати «*acquis communautaire*».

Стаття присвячена аналізу процедур та механізмів, що застосовуються для досягнення правової сумісності між українським і європейським законодавством. Розглядаються ключові сфери, які потребують законодавчих змін, включаючи економічне, соціальне, екологічне та правове регулювання. Також досліджуються виклики, що постають перед Україною в цьому процесі, такі як інституційні бар'єри, необхідність реформ та вплив гармонізації на різні сектори економіки. Особлива увага приділяється ролі міжнародної співпраці та підтримки з боку ЄС у процесі реформ. У статті зроблено висновки щодо перспектив успішної гармонізації законодавства та подальшого прогресу України на шляху до членства в Європейському Союзі.

Ключові слова: гармонізація права, держави-члени ЄС, адаптація законодавства, *acquis* ЄС, нормативно-правові акти, право Європейського Союзу.

The process of harmonization of legislation is a key aspect on the way to the integration of Ukraine into the European Union. The article examines the main stages and challenges faced by Ukraine during the adaptation of its legislation to European standards in the context of negotiations on accession to the EU. The legal, economic, and social aspects of harmonization were analyzed, the necessary legislative changes were identified, and the role of international support in this process was discussed. Special attention is paid to the potential benefits and risks associated with the harmonization of legislation, as well as the prospects of Ukraine's successful integration into the European Union. The article offers practical recommendations for effective completion of negotiations and ensuring compliance of Ukrainian legislation with European standards.

Harmonization of the legislation of Ukraine with the norms and standards of the European Union is one of the central tasks in the process of preparation for joining the EU. The majority of EU member states generally have a positive attitude to the harmonization of Ukrainian legislation with European norms and standards. It is important for many states that Ukraine gradually and consistently adopts and adapts EU legal norms, which will ensure stability in the region, strengthen economic cooperation and strengthen security. They emphasize the need for a clear and step-by-step process in which Ukrainian legislation will comply with the «*acquis communautaire*».

The article is devoted to the analysis of procedures and mechanisms used to achieve legal compatibility between Ukrainian and European legislation. Key areas in need of legislative change are considered, including economic, social, environmental and legal regulation. It also examines the challenges facing Ukraine in this process, such as institutional barriers, the need for reforms, and the impact of harmonization on various sectors of the economy. Special attention is paid to the role of international cooperation and support from the EU in the process of reforms. The article draws conclusions regarding the prospects of successful harmonization of legislation and further progress of Ukraine on the way to membership in the European Union.

Key words: harmonization of law, EU member states, adaptation of legislation, EU *acquis*, regulatory and legal acts, law of the European Union.

Вступ. Процес гармонізації законодавства є невід'ємною частиною інтеграції країн до міжнародних об'єднань, таких як Європейський Союз. Для України, яка прагне стати повноправним членом ЄС, гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами та нормами є ключовим етапом на шляху до цієї мети. Переговори про вступ України до ЄС вимагають глибокого аналізу та адаптації законодавства в різних сферах, включаючи економіку, правосуддя, захист прав людини та екологію.

Гармонізація законодавства – це складний і багатогранний процес, який передбачає не тільки технічну адаптацію нормативно-правових актів, але й глибоке розуміння та інтеграцію принципів і цінностей, на яких ґрунтується європейське право. Цей процес вимагає тісної співпраці між державними інституціями, експертами, громадянським суспільством та міжнародними партнерами.

У даній статті ми розглянемо основні етапи та виклики гармонізації законодавства України в контексті переговорів про вступ до ЄС. Особлива увага буде приділена

аналізу законодавчих змін, необхідних для забезпечення відповідності стандартам ЄС, а також ролі міжнародної підтримки у цьому процесі. Ми також дослідимо потенційні вигоди та ризики, пов'язані з гармонізацією законодавства, і зробимо висновки щодо перспектив інтеграції України до Європейського Союзу.

Таким чином, стаття має на меті не лише надати теоретичний огляд процесу гармонізації законодавства, але й запропонувати практичні рекомендації для успішного завершення переговорів про вступ України до ЄС.

Мета статті визначити теоретико-правовий зміст поняття гармонізації законодавства у розрізі переговорного процесу щодо вступу України до ЄС шляхом всебічного аналізу правових аспектів та подолання інституційних бар'єрів.

Стан дослідження. Процес гармонізації законодавства України до права Європейського Союзу охоплює велику кількість наукових публікацій. Зокрема, в цьому напрямку можна виділити праці: Гринчак А.А., Усти-

менко В.А., Огаренко Є.А., Соколов А.А., Продан І.В., Шпакович О.М., Яворська І.М. та ін.

Виклад основного матеріалу. Гармонізація законодавства в процесі переговорів про вступ України до Європейського Союзу є одним з найважливіших і водночас найскладніших аспектів євроінтеграції. Цей процес передбачає приведення національного законодавства у відповідність з правовими нормами та стандартами Європейського Союзу, що є необхідною умовою для вступу до ЄС.

У праві ЄС гармонізацію у широкому розумінні визначають як заміну національної політики країн єдиною спільною політикою Союзу у відповідній сфері. У вузькому розумінні гармонізація у праві ЄС – це предметне наближення національних правових приписів до встановлених Союзом стандартів шляхом скасування відмінностей у національному законодавстві [1].

Слід зазначити, що гармонізація та адаптація законодавства суттєво відрізняються здатністю сторін впливати на правопорядок одна одної. Так, у разі адаптації законодавства третіх країн до норм права ЄС цей процес є суто одностороннім. Такі держави не здатні впливати на механізм нормоутворення в системі ЄС, неспроможні змінювати норми права ЄС та створювати з державами-членами спільний правовий простір об'єднаної Європи. Таким чином, відбувається лише залучення третіх держав до вже існуючого правопорядку ЄС [2, с. 33].

Поняття «гармонізація» характеризує процес приведення законодавства у відповідність до норм права ЄС, що відбуваються в межах ЄС та є статутним обов'язком виключно держав-членів. Адаптація також характеризує процес приведення законодавства у відповідність до норм права ЄС, однак відбувається, як правило, за межами ЄС та стосується третіх держав у зв'язку з їх намірами інтегруватися до Союзу, а також держав, що набули членства у ньому, проте, перебуваючи в статусі країни-кандидата, не завершили цей процес. В останньому випадку, а це стосується і України, такі держави протягом певного періоду повинні одночасно здійснювати два види діяльності: 1) подальшу (з моменту набуття членства) гармонізацію національного законодавства спільно з іншими державами – членами, 2) адаптацію власного законодавства до законодавства ЄС у тій частині своїх передступних обов'язків, які не були виконані [3, с. 95].

Насамперед слід зазначити, що гармонізація законодавства – складний процес, метою якого є однаковий вплив на суспільні відносини в Україні, у 27 державах-членах ЄС, ще у трьох державах-членах Європейського економічного простору. Опосередковано та частково схожих результатів правового регулювання можна очікувати у Швейцарії (член Європейської асоціації вільної торгівлі) та у Сполученому Королівстві, а також у державах-кандидатах на вступ, до яких наразі належать шість державних утворень Західних Балкан, Туреччина та Молдова. В результаті утворюється конгломерат норм різного рівня, що потребує низки органів з перевірки та застосування на національному та міждержавному рівнях. Тобто не йдеться про універсальне і єдине правило, немає й ідеального зразка чи «золотого стандарту» гармонізації, з якого Україні можна було б скопіювати свій шлях. Проте масиви нормативно-правових актів та цілі правові системи різних держав або суб'єктів після гармонізації мають якісно більше взаємної сумісності та відповідності, ніж до чи без гармонізації. Тож гармонізацію можна пояснити не лише як мету, але і як характеристику процесів та механізмів у правовій системі, спрямованих на зменшення розбіжностей і вирішення суперечностей у правових нормах. Подібно працює імплементація в законодавство України тих норм *acquis* ЄС, які мають пряму дію. Переважно йдеться про регламенти ЄС. Тобто Україна ухвалює закон чи розділи закону, які діють лише до набуття членства, а в день св'ятування вступу вони мають втратити чинність. Звичайно ж, не самі

собою, а в силу спеціальної норми, яку теж треба ухвалити разом із законом. Отже, чимало змін і зусиль з гармонізації законодавства матимуть тимчасовий, так би мовити, тренувальний характер [4].

Підсумовуючи питання гармонізації на стадії переговорного процесу, можна зазначити наступне. По-перше, гармонізація законодавства вимагає проведення комплексних оцінок та перевірок існуючих законодавчих актів, щоб визначити їх відповідність європейським вимогам. Це включає аналіз ефективності та результативності чинних нормативно-правових актів, їхню узгодженість з правом ЄС та доцільність втручання на рівні Євросоюзу.

Наприклад, в Естонії, як й у Словаччині, була розроблена Методологія гармонізації естонського законодавства з правом ЄС. Під час гармонізації права із джерелами вторинного права ЄС рекомендувалося не змінювати тексти регламентів, які мають пряме застосування в ЄС. Регламенти ЄС були перекладені естонською мовою, однак не мали статусу офіційного перекладу. Регламенти були інкорпоровані у законодавство, але зазначалося, що воно набере чинності лише після вступу Естонії в ЄС [5, с. 98].

По-друге, важливо здійснювати оцінки впливу нових законодавчих ініціатив. Ці оцінки допомагають виявити основні проблеми, які необхідно вирішити, визначити цілі, яких слід досягти, розглянути можливі компроміси та оцінити потенційний вплив запропонованих заходів. Це забезпечує більш обґрунтований та раціональний підхід до законодавчої діяльності.

По-третє, активна участь зацікавлених сторін є невід'ємною частиною процесу гармонізації. Це включає залучення представників громадянського суспільства, бізнес-спільноти, наукових кіл та інших стейкхолдерів, що забезпечує всебічне врахування інтересів та потреб різних груп. Такий підхід сприяє формуванню законодавства, яке відповідає реальним потребам суспільства та є більш ефективним у практичному застосуванні.

Нарешті, необхідно забезпечити належне транспонування, імплементацію та застосування законодавства ЄС в Україні. Це вимагає не тільки прийняття відповідних нормативно-правових актів, але й створення механізмів контролю за їх виконанням, проведення навчання для державних службовців та суддів, а також інформування громадян про нові законодавчі зміни.

Відтак, вирізняють три ступені відповідності: 1) повна гармонізація – коли національне правове положення не суперечить за змістом праву ЄС, якщо усім положенням законодавства ЄС кореспондує національне законодавство; 2) часткова гармонізація, яка передбачає впровадження тільки найважливіших принципів права ЄС; 3) законодавство, що не відповідає праву ЄС, якщо існує невідповідність між положеннями права ЄС і національним правом та найбільш важливі принципи не впроваджено [6, с. 139–145].

Таким чином, гармонізація законодавства в процесі переговорів про вступ України до Європейського Союзу є багатовимірним і динамічним процесом, який потребує скоординованих зусиль на всіх рівнях. Успішна гармонізація сприятиме економічному розвитку, підвищенню рівня соціального захисту, забезпеченню прав і свобод громадян та зміцненню демократичних інститутів в Україні. Вона також створить сприятливі умови для подальшої інтеграції України в європейський простір, забезпечуючи їй гідне місце серед країн-членів ЄС.

Висновки. Гармонізація законодавства України з нормами та стандартами Європейського Союзу є ключовим компонентом процесу переговорів про вступ України до ЄС. Цей процес вимагає комплексного підходу, що включає адаптацію національного законодавства до європейських правових норм, вдосконалення правозастосування, а також створення ефективних механізмів контролю та моніторингу.

Однією з основних вимог до гармонізації є необхідність забезпечення прозорості та послідовності у внесенні змін до законодавства, що дозволить уникнути правових колізій та забезпечити його узгодженість з правом ЄС. Важливо також враховувати національні особливості правової системи України, що дозволить забезпечити її ефективне функціонування в умовах інтеграції.

Успішна гармонізація законодавства сприятиме підвищенню правової безпеки, економічному розвитку, залученню іноземних інвестицій та зміцненню демократичних

інститутів в Україні. Водночас, вона є важливою передумовою для подальшого прогресу в процесі євроінтеграції та отримання Україною повноправного членства в ЄС.

Таким чином, гармонізація законодавства є не тільки інструментом правової інтеграції, але й важливим фактором соціально-економічного розвитку країни, що сприяє її стабільності та процвітання в умовах європейської спільноти. Результати цього процесу матимуть значний вплив на майбутнє України, забезпечуючи їй гідне місце серед європейських держав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Schweitzer, M. *Europarecht: das Recht der Europäischen Union, das Recht der Europäischen Gemeinschaften (EGKS, EG, EAG) mit Schwrpunkt EG*. Neuwied, Kriftel, Berlin : Luchterhand, 1996. 631 s.
2. Яковюк І.В. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу: проблеми теорії і практики. *Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі; Національна академія прав. наук України; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування*. Харків : Оберіг, 2012. Розд. 1. С. 5–47. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2191>
3. Сокур Т.А. Гармонізація та адаптація як інструменти правової інтеграції при взаємодії правових систем держав-членів з правопорядком ЄС і правовими системами країн – кандидатів. *Всеукраїнська науково – практична конференція 18 травня 2023 року*. Запоріжжя. Класичний приватний університет. С.93-96 URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/220/5209/11658-1>
4. Загнітко О., Корчев Ю. Гармонізація законодавства України як умова членства в ЄС: прогрес і перспективи. *Юридична газета, вип. від 01.12.2023* Київ, 2023. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/garmonizaciya-zakonodavstva-ukrayini-yak-umova-chlenstva-v-es-progres-i-perspektivi.html>
5. Трихліб К. О. Гармонізація законодавства України із правом ЄС: досвід країн ЄС. *Теорія та практика сучасної юриспруденції* : матеріали XVI Всеукр. наук. конф. : матеріали круглого столу, історія конституціоналізму в Україні та зарубіжних країнах у 2-х т. Харків, 2018. Том. 1. С. 97–99. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/handle/123456789/14945>
6. Кравчук І. В. Гармонізація національних правових систем з правом ЄС: підручник. Київ : Слово, 2004. 320 с.